

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Диана Петрова Железова - Миндизова
относно дисертационен труд на тема „Стимулиране на гражданското
самосъзнание на учениците чрез приложение на синергетическия
подход в обучението по философски дисциплини ”

за присъждане на образователната и научна степен "доктор"
по научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика“
в област на висше образование 1. Педагогически науки,
професионално направление 1. 3. Педагогика на обучението по...
(Методика на обучението по философски дисциплини)

Докторант: **Перуника Косева Кършакова-Каменова**

Научен ръководител: **проф. д.п.н. Яна Рашева-Мерджанова**

Настоящото становище е изготвено на основание заповед № РД 38

*142/06.03.2019 г. на Ректора на Софийски университет „Св. Климент
Охридски”, както и на решение на научното жури по процедурата.*

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Перуника Косева Кършакова-Каменова е докторант в задочно форма на обучение в професионално направление 1. 3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по философски дисциплини) към Катедра „Дидактика“, Факултет по Педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“ в периода 2016 – 2019 г. Процедурата и представеният комплект от документи са съобразени с Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”.

Изборът на темата съответства на декларирания практически опит и изследователски търсения на докторант Кършакова-Каменова. Професионалният ѝ път като служител на различни нива – консултант и експерт по международни проекти – в държавната администрация и понастоящем преподавател по английски език в съчетание с бакалавърската ѝ диплома по Английска филология и двете магистърски – по Педагогика и отново Английска филология, очертава *различни, но допълващи се тенденции, в комбинация с насоченост и устойчивост*, на нейната професионална реализация в съответствие с придобитите компетенции и заявени научните интереси.

2. Актуалност на тематиката

Преподаването на гражданственост винаги е била актуална тема, дори императивна предвид презумпцията, че цялото образование е

всъщност гражданско образование в смисъл, че образованите хора трябва да бъдат добри граждани. Обучението по гражданското образование изгражда определен тип гражданско съзнание и светоглед, който се основава на определени идеали, ценности, идеи и истини. В процеса на гражданско образование личността придобива необходимите знания, умения, компетентности, за да изпълнява социалната си роля на гражданин. Така разглеждана тази проблематика е нова предвид формализирането ѝ в новия закон за предучилищното и училищното образование от 2016 г., с който се въвежда предмета Гражданско образование в гимназиалната степен на средното образование. Тематичната насоченост кореспондира с изискванията на държавния образователен стандарт за гражданско образование и на Референтната рамка на Съвета на Европа за компетентности за демократична култура.

Разработеният педагогически инструментариум в дисертацията е многокомпонентен и се базира на съвременната концепция за **отворените иновации**, според която за успешното осъществяване на иновационен процес се налага активното включване на разнообразни форми на взаимодействие и технологичен трансфер.

Настоящият дисертационен труд предлага актуално педагогическо решение за преподаване в съвременен образователен контекст, базирано на интердисциплинарност, конвертируемост и динамичност. Таква дидактически комуникационни модели са особено актуални и в съчетанието им с чуждия език, което носи добавена лингвистична стойност за обучаемите в XXI-ви век.

3. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертацията на Перуника Косева Кършакова-Каменова съдържа 141 стр. основен текст, разпределен в увод, две глави, заключение, изводи и препоръки, пет приложения и библиография. Общият обем на ръкописа е 168 страници. Броят на литературните източници е 78, от които 60 на кирилица и латиница, а 18 са от интернет ресурси.

В увода на дисертационния труд са обособени проблема и неговата актуалност, хипотезата, обекта, предмета, задачите, както и методологията на изследването.

В първа глава докторантката предоставя обстоен теоретичен анализ на връзката гражданско самосъзнание – обучение по философия – синергетически подход в обучението. Дефинирани са понятия като *групи, училищна общност, общество и гражданско общество*. Проучени са възрастовите особености на юношеството като сензитивен период за изграждане на гражданско самосъзнание, рефлексивното мислене, саморефлексията, изграждането на Аз-образа на младия човек. Емоционалната идентичност е изведена като ключова за юношеския период.

Първа глава съдържа три части. В първата част е представен рефлексивният подход в обучението, насочен към стимулиране овладяването на специфични категории и понятия в областта на гражданското образование. Очертани са връзките му, както с другите науки, така и по-специално със синергетиката.

Във втората част са проучени спецификата и задачите на цикъла „Философия“ на синергетично равнище по отношение на гражданското формиране. Много детайлно са представени основните задачи на гражданското образование като част от философския цикъл. С изключителна прецизност е проследено изучаването на гражданското образование в средното училище като цяло – започвайки с начален курс (човекът и обществото). Представени са специфичните цели по предмета гражданско образование: насърчаването на отговорно поведение у младите хора, активното им участие в общественно-политическия живот и изследване на структурата и функциите на гражданското общество. Включен и е детайлен исторически преглед на развитието на гражданското образование, проучен е международният опит, българските традиции и актуалното им състояние.

В трета част е представен синергетическият подход в образователен контекст, в обучението и в организацията на училищния живот като гражданско общество. Описани са етапите на неговото възникване като научно направление. Синергичното образование е проучено и представено като отворена нелинейна система, където се реализира допълнителен ефект при реализирането на образователните намерения.

Първа глава приключва с разработването и представянето на Дискусионния клуб „Млад философ“ и миниенциклопедията по гражданско образование и философия като два иновативни синергетични образователни модела, стимулиращи гражданското самосъзнание и граждански умения за активност на младите хора.

Втората глава е композирана в 5 части. В първата ѝ част се представя изследователската синергетическа концепция и инструментариума. Разработени са два взаимосвързани методически субмодела за реализиране на концепцията като първият модел е предназначен да очертае процеса на формиране на гражданските компетентности, а вторият модел да представи нивото на достигнатото гражданско самосъзнание. Миниенциклопедията по гражданско образование е представена подробно като синергетичен образователен проект, който се фокусира върху двуезичното обучение в сферата на гражданското образование и философията. Дискусионният клуб по философия и Гражданско образование е описан като прогресивен и синергетичен образователен модел за изграждане на вътреучилищно гражданско общество с потенциала за изграждане на умения за сътрудничество и взаимодействие с обществени организации и институции и синергетично въздействие на няколко равнища.

Вторият субмодел е проучване чрез анкетни формуляри за трите изследвани групи: ученици, учители и директори. Използвани са две анкетни карти за учениците и две експертни карти за учители и директори. Във втората част докторантката се фокусира върху анализа на резултатите от анкетното проучване за гражданска активност на младите хора. В третата част на втора глава се интерпретират резултатите от проучване използването на миниенциклопедията по гражданско образование, както и анализ на данните, получени от анкетното проучване на потребности и нагласи на младите хора за откриване на Дискусионен клуб. Четвъртата част съдържа анализ на експертното проучване сред учители и директори относно синергетичния модел стимулиращ гражданското самосъзнание – Дискусионен клуб „Млад Философ“. Пета част съдържа обобщен анализ на резултатите от анкетните и експертните проучвания, изводи и препоръки.

Логичността на изложението, подчертаването на свързаните със задачите на дисертацията мнения и теории е показател за научния потенциал на докторантката и високо ниво на теоретично мислене. Самото експериментално изследване е описано прецизно, интерпретацията на резултатите е задълбочена и компетентна и подчертават способността на авторката да извлича, интерпретира и обобщава информация. Явно е, че преподавателска дейност, участието като експерт в международни проекти ѝ помагат да формулира не само теоретично издържани тези, но и ясни и практически полезни указания, за да преведе идеите и концепциите през обосновката до конкретното им реализиране.

Следва да се подчертае добре подготвеното и осъществено на високо равнище емпирично изследване като подбор и конструиране на комплекта от изследователски инструментариум, както и коректната статистическа обработка на данните. Изводите са основателни и убедителни, като се подлагат на верификация в различни професионални и социални формати и контексти. В откровен стил се интерпретират и срещнатите трудности по време на проведените изследвания. Изключително мотивирано са представени основните направления, които трябва да се развиват, касаещи както съдържателното и методическото обезпечаване на гражданското образование, така и синергетичното взаимодействие на формалните образователни институции и неформалните структури. Така дефинирани тези направления съдържат потенциала на индикаторна рамка за провеждане на бъдещи експериментални търсения.

Авторефератът е коректно издържан според изискванията и адекватно синтезира основното съдържание на дисертацията.

4. Научни приноси

Приносите в дисертационния труд могат да се дефинират като *теоретико-приложни*:

1. **Трансформирани** са общи теоретични конструкти, идеи и понятия, които дефинират конкретни приложни проблеми в контекста на съвременното обучение по философия;
2. **Апробиран** е синтетичен дизайн при приложението на синергетическия и рефлексивния подход в обучението по културно-образователна област „Философия и ГО“;

3. **Обосновани** са концептуално и са разработени конструктивно два синергетически образователни модела като теоретичен и емпиричен продукт;
4. **Анализирани и технологизирани** са два методически конструкта с висока ресурсна валентност - миниенциклопедия по гражданско образование и Дискусионен клуб – целящи стимулиране на гражданското самосъзнание, като първият съдържа и добавена двуезична стойност.
5. **Стратифицирана** е субектната синергия между директори, учители и ученици чрез приложението на двата педагогически инструмента в училищната общност.

5. Публикации по темата на дисертационното изследване

Представени са 4 доклада - самостоятелни публикации, свързани с темата на дисертационния труд; 1 публикация в сборник, 2 публикации от конференции и 1 публикувана в сп. „Педагогика“. Тематично те кореспондират с проблема за гражданското образование и рефлексивния подход като средство за стимулиране на гражданското самосъзнание на учениците.

6. Заключение

Предложения за рецензиране дисертационен труд притежава редица достойнства и отговаря на изискванията за завършено и компетентно педагогическо изследване. Според таксономията на педагогическите изследвания може да се определи с приложно-ориентиран характер. Направените изводи са съдържателни и коректни, с подчертана научна и практическа стойност. Това ми дава основание да предложа на уважаемото научно жури да присъди на **Перуника Косева Кършакова-Каменова** образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление: 1. 3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по философски дисциплини).

Дата: 13.04.2019 г.

Изготвил становището:
доц. д-р Диана Петрова Железова - Миндизова